

Nieuwsbrief

juli 2023

Shell wenst u een prachtige, zonnige zomer toe.

Nieuwsbrief zonnepark Koegorspolder

In deze editie:

- “First power” deze zomer
- Wat is dat ook alweer, Tijdelijke Natuur?
- Projectleider Ernst de Wiljes over de uitdagingen
- Op pad met Alex en Melissa: de Zeeuwse hagen en heggen

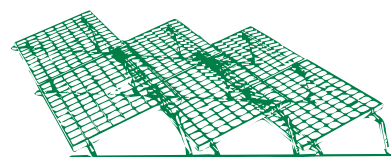
Thema: Jaar van de bouw

2023 is voor Shell een jaar van bouwen. Zonnepark Koegorspolder is bijna af. Het park wordt het zesde Shell-zonnepark in Nederland. Met ons nabijgelegen zonnepark Sas van Gent-Zuid draagt Koegorspolder flink bij aan het vergroenen van Terneuzen en Zeeland.

Maar er gebeurt meer. Op het Shell Energy and Chemicals Park Rotterdam, ook bekend als Shell Pernis, verrijst onze biobrandstoffenfabriek.

Die kan straks van onder meer groen afval van boeren hernieuwbare kerosine en diesel maken. Op de Tweede Maasvlakte zijn we bovendien bezig met de bouw van waterstoffabriek Holland Hydrogen 1, en op de Noordzee is ons derde windpark (Hollandse Kust Noord) bijna af.

Al onze projecten, ook Koegorspolder, krijgen natuur- en groenzones mee. En ook daarover kunt u in deze nieuwsbrief lezen met het thema bouwen.

“First power” deze zomer

Omgevingsmanager Marieke Palm

Het gaat goed met de bouw van zonnepark Koegorspolder. Wie er regelmatig langsgaat, heeft dat kunnen zien. Omgevingsmanager Marieke Palm vertelt meer over het oostelijk deel (Tractaatweg) en het westelijk deel (Sluiskil).

“Bij Tractaatweg zijn we bezig met de laatste testen van de aansluitingen op het elektriciteitsnet. Die lopen via het hoofdaansluitpunt van de uitbater van het windpark. Vanaf medio juni worden de productiviteitstesten gedaan en zal het zonnepark gaan produceren en leveren aan het net.” In de energiewereld wordt het eerste moment dat stroom wordt gemaakt “first power” genoemd.

Goed nieuws over de groenvoorziening

Ze heeft ook goed nieuws over de groenvoorziening, nabij onder meer de dorpskern Schapenbout. “De eerste beplanting aan de oostkant is gedaan. Dat is nog jonge aanplant, maar zal uitgroeien tot een traditionele Zeeuwse haag en dus prima in het landschap passen.”

Het westelijk deel (Sluiskil)

Hoe staat het ervoor op het westelijk deel, Sluiskil? “Daar liggen alle zonnepanelen op hun tafels. Begin juni begon het werk om die onderling te verbinden. Via de zogenoemde omvormers zal de opgewekte zonnestroom naar de elektrische installaties gaan en vervolgens via de hoofdaansluiting van Yara Sluiskil op het elektriciteitsnet komen.” De zogenoemde “first power” – als het zonnepark de eerste stroom opwekt – voor Sluiskil wordt in juli verwacht.

Het juiste moment voor beplanting rond het deel Sluiskil moet nog komen, zegt Marieke. “Omdat er nog rijplaten liggen en er nog wel wat werk wordt gedaan, zou het zonde zijn daar nu al mee te beginnen. De meeste bomen moeten bovendien in de winter worden geplant, dus voor de groenvoorziening op het deel Sluiskil is nog wat meer geduld nodig. Uiteindelijk zal het wel mooi aansluiten op de Tijdelijke Natuurstrook die vanuit de omliggende terreinen zo het zonnepark opgaat.”

Officiële opening van zonnepark Koegorspolder

De officiële opening van heel zonnepark Koegorspolder staat voor de herfst gepland.

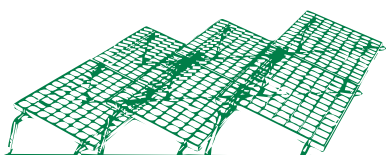
Wat is dat ook alweer, Tijdelijke Natuur?

Tijdelijke Natuur is de groenzone die samen met North Sea Port, de Zeeuwse Milieufederatie, Yara Sluiskil en Shell wordt aangelegd op het zonnepark en daarbuiten. De aanleg van en zorg voor de groenstrook begon tien jaar geleden op het terrein van Yara.

“Tijdelijke Natuur is voor ons geen bijzaak,” vertelt Michèle Koch van Yara Sluiskil. “We vinden het heel belangrijk dat een fabriek leeft in biodiversiteit.” Met Shell als buur wordt de Tijdelijke Natuurzone verder uitgebreid. Dat is goed voor de slechtvalken die de duivenstand in toom houden. Bijen houden de hoogstamfruitboomgaarden

bevruucht en op het zonnepark komt nog meer typisch Zeeuwse beplanting.

Bovendien bouwt zonnepark Koegorspolder voort op de ervaringen van onder meer Shells zonneparken in Moerdijk, Heerenveen en Emmen. Daar waren ecologen vanaf het begin betrokken. Zo worden zonnepanelen verder uit elkaar geplaatst dan vroeger, om zo het leven onder de panelen – bloem- en kruidenrijk grasland – meer ruimte te gunnen. Het gras onder de panelen blijft bovendien heel voedzaam te zijn voor grazers zoals schapen of kleine knaagdieren.

Over twee grote uitdagingen en de lange kabels

Projectleider Ernst de Wiljes

Dat de bouw van een zonnepark niet over een nacht ijs gaat, hebben bijna alle omwonenden goed kunnen zien. Projectleider Ernst de Wiljes vertelt over de uitdagingen die aannemers en Shell onderweg tegenkwamen.

“Er waren twee zaken die eruit sprongen,” zegt Ernst. “De natte winter en het mondiale tekort aan onderdelen. De grond van het zonnepark in wording was heel erg nat. Die modder zorgt er niet alleen voor dat het lastig te belopen is, maar ook machines lopen vast en rijplaten liggen snel onder de blubber.”

Over de tweede uitdaging kun je regelmatig lezen of horen in het nieuws. Allerlei fabrikanten moeten hun productie vertragen of tijdelijks stilleggen, omdat er sinds Covid te weinig onderdelen kunnen worden geleverd. “Ook wij hebben wat last gehad van de vertraging door de langere levertijden van de wereldwijde bevoorrading van onderdelen,” zegt Ernst. “Dat geldt met name voor schakelapparatuur. Die arriveerde enkele maanden later dan verwacht.”

Over lange afstanden

Toch is de projectleider blij met de voortgang. Met alle panelen op hun plek werden de kabels getrokken, en over lange afstanden.

“De negen kabels naar het onderstation voor het stroomnet bij Yara zijn elk 900 meter lang,” zegt Ernst.

Hij zegt het fijn te vinden dat het zonnepark mét de groenzones nu echt vorm begint te krijgen. “Je kunt straks, als alles af is, vanaf de natuurgebieden van Yara en North Seaport aansluitend langs het zonnepark een wandeling maken.”

Op pad met Alex en Melissa: de Zeeuwse hagen en heggen

Met Alex Wieland en Melissa Ernst

In de nieuwsbrieven van zonnepark Koegorspolder nemen ecooloog Alex Wieland en Melissa Ernst van de Zeeuwse Milieufederatie u telkens mee naar een andere plek. Vorige keer vertelden zij alles over de akkernatuur, nu nemen ze de Zeeuwse hagen en heggen onder de loep.

Waar staan we nu met de Tijdelijke natuur?

“De meeste zonnepanelen zijn geplaatst en er is in de winter een start gemaakt met de landschappelijke inpassing. De eerste Zeeuwse hagen aan de buitenzijden zijn geplant. In de zomer worden kruidenmengsels en historische gewassen ingezaaid. Ook worden poelen aangelegd.”

Wat zijn Zeeuwse hagen en heggen precies?

“De termen heggen en hagen worden vaak door elkaar gebruikt. Het verschilt ook per regio of ze iets een heg of haag noemen. Er zijn twee varianten: een geschoren versie en een ongeschoren versie. De geschoren haag wordt jaarlijks één of meerdere keren geschoren waardoor deze een strak uiterlijk krijgt. Een ongeschoren haag kan 3 tot 4 meter hoog worden, maar kan ook lager worden gehouden. Door aanplant in groepen van drie tot acht stuks per soort ontstaat in de loop der jaren een afwisselend beeld. Een Zeeuwse haag bestaat minimaal uit de volgende soorten: eenstijlige meidoorn, sleedoorn en veldesdoorn. Verder is de haag vaak opgevuld met hondsroos, egelantier, vlier en koebraam. Ook andere roosachtigen, mispel en kroosjespruim kunnen in de haag voorkomen. Deze soorten zijn echter zeldzaam. Het is wel goed deze laatste soorten meer aan te planten.

Wat betekenen Zeeuwse hagen voor Zeeland?

“Zeeuwse hagen werden vroeger vooral aangeplant als omheining en bestonden daarom bijna altijd uit doornige soorten. Deze gemengde hagen zijn typisch Zeeuws en worden daarom dus Zeeuwse hagen genoemd. Op de Zeeuws-Vlaamse zandgronden zijn nog wel eens hagen van hulst te zien. Hagen werden ook aangelegd langs de siertuin, moestuin, boomgaard en huisweiden. Hier worden ze vaak kort gesnoeid. Wat verder van de boerderij mochten de hagen flink uitdijen. Ieder halfjaar werden eventuele gaten in de hagen dicht gevlochten.”

Om op te branden?

“Ja, brandhout was een gewaardeerd bijproduct van de hagen. Fijne doorntakken gaven de meeste hitte in de bakoven. De doorntakken werden op hopen bewaard. Beschutting voor vee en gewas was bijkomend voordeel. De lange takdorens van sleedoorn werden als worstpinnen gebruikt. Jonge rozen werden uitgestoken en als onderstammen verkocht aan kwekerijen. Rozenbottels werden geplukt en verkocht.”

Toch verdwenen veel hagen.

“Aan het eind van de 19e eeuw werd prikkeldraad uitgevonden. Dat is makkelijk verplaatsbaar en neemt minder ruimte in beslag dan een haag. Door deze uitvinding verloren hagen de functie als vee-afscheiding en mede daarom zijn veel hagen verwijderd. De haag heeft voor de landbouw echter meer functies dan alleen veekering. Een gevarieerde haag is een natuurlijke apotheek voor vee. Dieren kunnen uit de bladjes en takken voedingsstoffen halen die belangrijk zijn voor hun gezondheid.”

Dit artikel gaat verder op de volgende pagina.

Komt de haag op meer plekken in Zeeland terug?

“Er zijn proefprojecten opgestart om te bepalen hoe de hagen weer ingepast kunnen worden in het huidige agrarische landschap. Mogelijk kan de haag hierdoor een comeback maken.”

Wat betekenen Zeeuwse hagen voor de biodiversiteit?

“Zeeuwse hagen zijn belangrijk voor de biodiversiteit. De diverse struiksoorten met fraaie bloeiwijze en bessen zijn een prima voedselbron voor bijvoorbeeld vogels. Kenmerkende soorten zijn zomertortel, kneu en grasmus. Ook biedt de haag met doorns, een geschikte nestgelegenheid en een goede schuilgelegenheid tegen roofvogels. Door de grote variatie in bloeitijd van soorten, kunnen insecten van het vroege voorjaar tot het late najaar nectar vinden in een haag. De langgerekte hagen zijn voor insecten een soort wegen tussen verschillende gebieden. Ze kunnen ertoe bijdragen dat bestuivende insecten een verbinding hebben met bijvoorbeeld een boomgaard, en zo worden gewassen beter bestoven.”

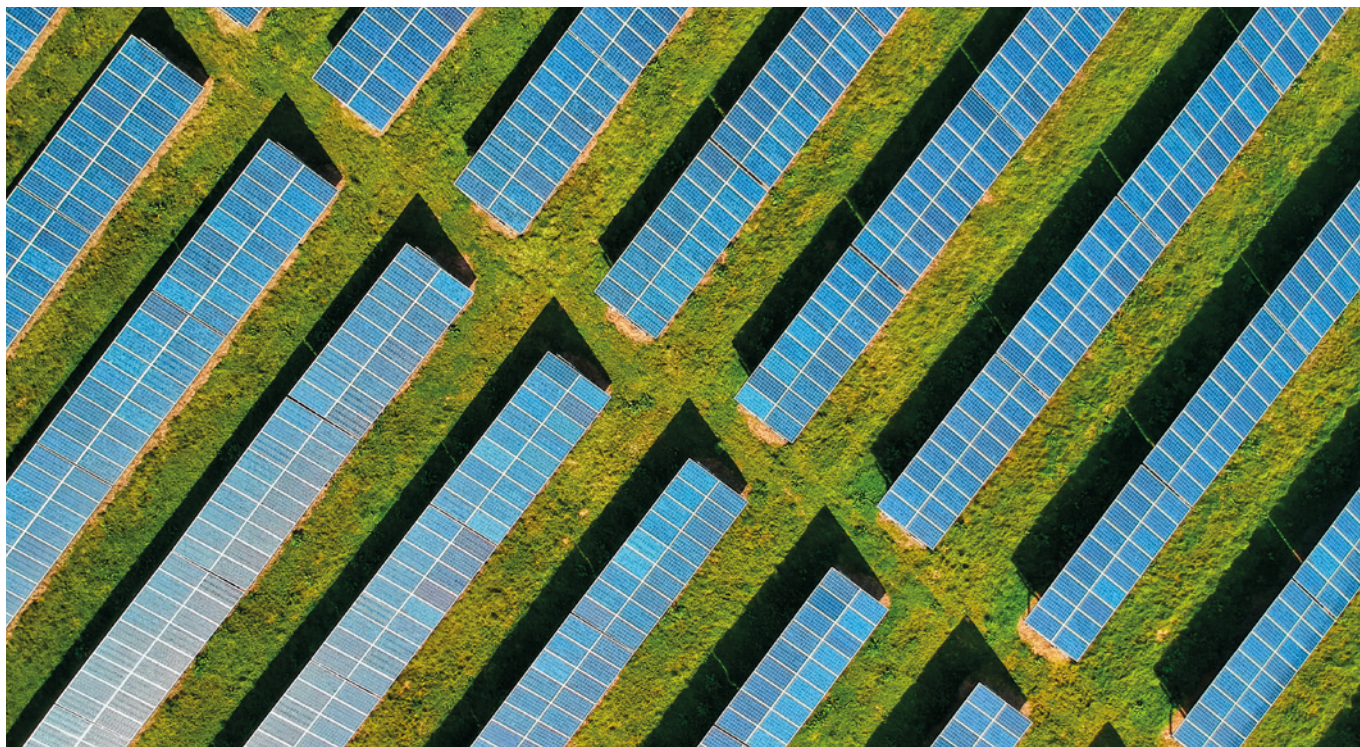
Hoe zit het met de hagen op zonnepark Koegorspolder?

“We hebben bij het zonnepark gekozen voor de aanleg van authentieke Zeeuwse landschapselementen. De Zeeuwse haag mag daarbij niet ontbreken. Aan de buitenzijde van het park wordt een Zeeuwse heg aangeplant. De hagen onttrekken de zonnepanelen wat uit het zicht.”

Kun je thuis ook een haag nemen?

“Heb je een wat grotere tuin, denk dan inderdaad eens aan een haag. Veel vogels, egels en solitaire bijen zullen er dankbaar gebruik van maken. Het zijn biodiversiteitspareltjes in het landschap. Kies hierbij voor de genoemde soorten en probeer ook een wat zeldzamere struik aan te planten, zoals roosachtigen, mispel en kroosjespruim. In tuinen rondom bebouwing komen de gesnoeide hagen het best tot zijn recht. Heb je een groter stuk grond, dan past een ongeschoren haag ook. Woon je nabij een commerciële boomgaard, plant dan liever geen meidoorns in verband met de verspreiding van bacterievuur.”

Belangstelling?

Heeft u vragen, wilt u persoonlijk op de hoogte gehouden worden met nieuwsbrieven of een uitnodiging ontvangen voor de opening van het zonnepark? Stuur ons dat een bericht via het contactformulier op de website:

www.shell.nl/energie-en-innovatie/zon/
en klik op Koegorspolder

Een uitgave van Shell Nederland B.V.

Carel van Bylandtlaan 30
2596 HR Den Haag
Postbus 444
2501 CK Den Haag

Ontwerp en druk

Recht Door Zee, Sas van Gent

Aan deze editie werkten mee

Alex Wieland, Annelies Korst, Ernst de Wiljes, Hannah Visser, Kim Gosman, Marcel Burger, Marieke Palm, Melissa Ernst, Michèle Koch, Wendel Broere

Voor het geheel of gedeeltelijk overnemen of bewerken van artikelen dient men toestemming van de redactie te vragen. Hoewel Shell-maatschappijen een eigen identiteit hebben, worden zij in deze publicatie soms gemakshalve met de collectieve benaming 'Shell' of 'Groep' aangeduid in passages die betrekking hebben op maatschappijen van Shell plc, of wanneer vermelding van de naam van de maatschappij(en) gevoeglijk achterwege kan blijven.

Voorbehoud

Als in dit blad meningen staan over mogelijke toekomstige ontwikkelingen, mogen deze niet worden beschouwd als een advies tot aan- of verkoop van aandelen Shell plc.

Copyright © 2023 Shell Nederland B.V.

